Geologiska Föreningen i Stockholm Förhandlingar

Publication details, including instructions for authors
and subscription information:

<http://www.tandfonline.com/loi/sgff19>

Notis

Gustav Flink

Published online: 04 Jan 2010.

To cite this article: Gustav Flink (1922) Notis, Geologiska Föreningen i Stockholm
Förhandlingar, 44:3-4, 535-539, DOI: [10.1080/11035892209444521](https://doi.org/10.1080/11035892209444521)

To link to this article: <http://dx.doi.org/10.1080/11035892209444521>

PLEASE SCROLL DOWN FOR ARTICLE

Taylor & Francis makes every effort to ensure the accuracy of all the information (the "Content") contained in the publications on our platform. However, Taylor & Francis, our agents, and our licensors make no representations or warranties whatsoever as to the accuracy, completeness, or suitability for any purpose of the Content. Any opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors, and are not the views of or endorsed by Taylor & Francis. The accuracy of the Content should not be relied upon and should be independently verified with primary sources of information. Taylor and Francis shall not be liable for any losses, actions, claims, proceedings, demands, costs, expenses, damages, and other liabilities whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with, in relation to or arising out of the use of the Content.

This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, loan, sub-licensing, systematic supply, or distribution in any form to anyone is

expressly forbidden. Terms & Conditions of access and use can be found at <http://www.tandfonline.com/page/terms-and-conditions>

Notis.

Förteckning på Stockholms Högskolas samling av nya eller ofullständigt beskrivna mineral från Långban. (forts.)¹

Upprättad av

GUSTAV FLINK.

Trots depressionstiden har gruvverksamheten vid Långban fortgått ytterligare ett år sedan den lista tillkom, som här skall fortsättas. Hurdant resultatet av denna verksamhet varit såsom ekonomiskt företag lämnas därhän — i ett avseende har det varit lysande, nämligen beträffande utbytet av för vetenskapen viktiga mineral. Kunde vid denna listas startande det betecknas som ett rekord, att 87 okända mineral vid samma gruvor uppmärksammats under en tid av 4—5 år, så må väl det nu uppnådda resultatet i än högre grad förtjäna att betraktas som ett sådant, då det omkring tredubbelt överträffar det förra. Det arbetsrum i Långbansgruvorna, som under 1921 och närmast förut gett det rikaste mineralutbytet, var »Hindenburg». Där anträffades trimerit och hedyfan av förut obekant kvalitet samt en mängd andra, mindre ansenliga nyheter. I denna högeligen givande ort avbröts verksamheten mot slutet av förra året för att möjligen vid tillfälle åter upptas, och är det antagligt, att där ännu kunna göras viktiga fynd. Däremot äro två nya orter öppnade under senare tiden, nämligen »Rämsorten» och »Irland». Den förra är huvudsakligen karaktäriserad genom förekomsten av kentrolit, visserligen som relativt små kristaller, vilka dock förekomma ganska rikligt, jämte andra ovanliga saker. Den senare orten är dock vida viktigare. De för densamma kännetecknade huvudmineralen äro: pyroaurit, tilasit och dixerit. Tilasiten, som varit ytterligt sällsynt, finnes här ganska rikligt som kristaller, vilka även kvalitativt vida överträffa allt som förut funnits av detta mineral. Dixeritmaterialet är av helt annan beskaffenhet än originalmaterialet, vilket härstammade från »Hindenburg» och bestod av blott bladiga massor. Det nya materialet från »Irland» bildar mest rätt ansenliga, »kottlika» aggregat av små kristaller, med vilka pyroaurittavlor ofta äro sammanväxta i regelmässig orientering. Även dixeritkristaller, som tydligen ägna sig för vinkelbestämningar, äro funna i den nya arbetsorten. De båda orterna, vilka dixeriten sålunda anträffats, äro omkring 50 meter avlägsna från varandra och åtskiljas av ofyndig dolomit.

¹ Jämför dessa Förhandl. Bd. 43, sid. 195, (1921).

Den förut meddelade listan slutade med n:o 87, varefter här fortsättningen följer. De tillgängliga kvantiteterna av de särskilda mineralen betecknas, såsom förut med *a*, när god tillgång finnes, så att fullständig undersökning kan äga rum, med *b*, när fullständig undersökning med viss försikhet sannolikt kan ske och med *c*, när endast mikroskopiska bestämningar och mikroreaktioner synas kunna företagas. Till förekommande av missförstånd sättes nu kvantitetsbokstaven efter den korta karaktäristiken.

- N:o 88. Därbt, rödbrunt, rutilartat, bildande körtel i dolomit med gul omvandlingsprodukt och magnetit. *b*(?)
89. Små, porlinsvita, hexagonala prismor, apatitliknande, tillsammans med vita taggiga sfäroliter och tungspat. *c*.
90. Vattenklar, streckad, margarosanit- eller brandtitliknande kristallstängel, i samma omgivning som föregående. *c*.
91. Ytterligt tunna, små, bruna kristalltavlor, erinrande om brokit, tills. m. hedyfankristaller på finkornig järnglans och schefferit. *c*.
92. Vattenklara, tungspatliknande kristalltavlor med hårdhet ungef. 6. I samma omgivning som föregående. (*b*?)
93. Något större och tjockare tavlor, erinrande om tungspat, men med andra vinkelvärden i en röd, berzeliitartad substans, som likaledes bör undersökas, på småkornig hausmannit. *b*(?)
94. Brun ofullkomlig kristall i gul berzeliit med tungspat på dolomit och hausmannit. *b*.
95. Mörkbruna, stundom nästan kubliknande kristaller, stundom med mer komplicerad begränsning, tills. m. grå richterit, hedyfan och följande. *b*.
96. Smärre hår- eller gulbruna, spetsigt romboedriska(?) kristaller, jämte ett svart långbanitliknande mineral, i småkornig järnglans och schefferit. *c*.
97. Starkt glänsande, järnsvarta kristaller, tetraedriska, erinrande om zinkblände, tills. m. trimerit och berzeliit, i kalkspat på kornig hausmannit. *c*.
98. Mycket små, järnsvarta, glänsande kristaller, erinrande om braunit, tills. m. orangegul berzeliit och tungspat, på kornig hausmannit. *c*.
99. Derbt eller otydligt stängligt, grått, fettglänsande mineral, ganska likt 77, men mindre glänsande i brottet, på dolomit med serpentinränder. *a*.
100. Hartsbruna kristallfragment med mussligt brott. Kristallerna synas vara tavelformiga med starkt glänsande plan, inväxta i samma röda berzeliit som vid 93 och samma association i övrigt. *b*.
101. Pinakiolitiskt, men med hornbländevinklar i längdzone, regelmässig ändbegränsning saknas, med magnetit, schefferit och tungspat i dolomit, Rämssorten. *a*.
102. Tungspatliknande i otydliga bladiga partier, fältspathårdhet(?), med grått, hedyfanligt mineral, i kornig järnglans. *b*.
103. Ytterligt små ljust brunröda kristaller, på småvårtig krusta av ljusrött Mn-karbonat, på dolomit m. berzeliit och hausmannit. *c*.

- N:o 104. Järnsvarta kristaller, synbarligen lika med Bäckströmitens, men mycket hårda och utan klyvbarhet, tills. m. pyroaurit av »nordmarkstyp», på kalkspat. *c.*
105. Trimerit. Huruvida det som trimerit ansedda mineralet från Långban är identiskt med originalmaterialet från Harstigen är icke avgjort; — förekommer i åtminstone tre olika typer, väl kristalliserat. *a.*
106. Serpentinartade pseudomorfoser(?), ljust grå, erinrande om kondroit, med glänsande ytor, förekommer tills. m. föregående. *c.*
107. Thaumazitaktiga kristaller i mörkgrå, kloritartad skolbildning eller i tungspat, tills. m. trimerit på väl ett 20-tal skärvor, men blott några få eller en kristall på varje. *b.*
108. En grå schefferitartad kristall, inbäddad i magnetit och tät, brun schefferitmassa, erinrar om 17. *c.*
109. Större hartsbrun, ofullständig kristall jämte mindre korn av samma art, erinrar något om karyinit, förekommer tills. m. berzeliit, richterit, manganofyll och storspatig, rosenröd kalkspat. *b.*
110. Hedyfan, utmärkt väl kristalliserad i olika typer, är kristallografiskt undersökt, men bör analyseras. *a.*
Ovanstående 23 nummer, utom n:o 101, från Hindenburg.
111. Gul pyroxenart i vackra kristaller, sannoligt besläktad med 63, men rätt olik denna. *a.*
112. Brungul kloritart, ofta i masklikt krökta gestalter, med glimmerartad klyvbarhet vinkelrätt mot längdriktningen, synes övergå i följande. *a.*
113. Som föregående, men metalliskt tennvit på klyvytorna, eljest svart. Individerna mest större än föregående, med vilka den i övrigt mycket överensstämmer. *a.* [De tre sistnämnda från Råmsorten.]
114. Blekgröna oktaedrar, fluspatliknande, men troligast något annat, med kalkspat fyllda håligheter i blodsten, tills. m. de båda följande från Irland. *b.*
115. Otydligt stängligt-bladigt, färglöst, men tyckes omvandlas i likhet med pyrokroit. *a.*
116. Små tavelformiga, färglösa kristaller, erinrande om tungspat, men väsentligt olik denna. *c.*
117. Små, vita eller ljusgrå, taggiga kulor, ofta tills. m. välutbildade allaktitkristaller, 88 och 89, på hausmannitmalin, Hindenburg. *a.*
118. Tavelformig kristall, som erinrar dels om hedyfan, dels om trimerit, nästan klar och färglös eller något gulaktig. Hindenburg. *b.*
119. Större gyttringar av mörkröda eller bruna kristaller i hålrum. tills. m. spetsiga kalkspatskristaller och spår av pyroaurit. Irland. *b.*
120. Utmärkt fina, vattenklara kristaller, som likna tungspat eller tilasit, sitta svåråtkomliga i kalkspat på blodsten. Irland. *b.*
121. Vaxgula, något tillrundade kristaller, oktaedrar(?) i kornig kalk, tills. m. kentrolit, Råmsorten. *b.*
122. Mörkbrunt hornblände, tydligen ett mellanled mellan vanligt hornblände och richterit, goda kristaller i en rand av kornig kalk. *a.*

- N:o 123. Färglöst, vattenklart mineral med nästan glimmerlik klyvbarhet och pärlemorglans på klyvytorna tills. m. korn av hedyfan och ganomalit(?), i kornig kalk. *b.*
124. Gul kristall, liknande 21, men mörkare, anväxt på blodsten. *c.*
125. Tilasit, ny typ, i goda kristaller, tills. m. pyroaurit och följande. *a.*
126. Dixenit och pyroaurit i parallellsammanväxning, även bestämbara kristaller av dixenit, liksom de två föregående från Irland. *a.*
127. Färglösa tvillingkristaller tills. m. 28 och 29, från Hindenburg. *b.*
128. Klart, svagt grönaktigt mineral med glimmerartad klyvbarhet, tills. m. koppar och bly i dolomit med små glimmerfjäll. Rämssorten. *b.*
129. Minimala, emaljvita, hexagonala kristalltavlor, tills. m. tungspat och 28. Hindenburg. *c.*
130. Brunt, hartsliknande mineral i skålla kring linsformigt avsöndrat skarnstycke. *b.*
131. Gulbrunt, väl kristallerat pyroxenmineral i kalkspat på järnglansblandat skarn. *b.*
132. Brungula, kubiska kristaller med (sekundär) avsöndring efter ytbegränsningen med ljusgul berzeliit. Hindenburg. *c.*
133. Brungula, tungspatliknande kristaller, tills. m. 79 och pyrokroit. Japan? *b.*
134. Ekdemitartat, livligt gult, avsöndrat i plattor, ej likt 39 och även i annan omgivning, med järnglanstavor, trimerit m. m. Hindenburg. *b.*
135. Färglösa, matta tvillingkristaller, monoklina, med pyroaurit, allaktit m. m. Irland. *b?*
136. Gröngul kristall, något erinrande om tilasit, dock väsentligt olik denna, med pyroaurit, Irland. *c.*
137. Orangegult, berzeliitartat mineral, dock starkt blyhaltigt, med kentrolit och 121, Rämssorten. *b.*
138. Livligt citrongula, rombdodekaedrisk kristaller, med kentrolit, Rämssorten. *c.*
139. Grå, atopitartade kristaller i hedyfan och i samma omgivning som 12, Hindenburg. *c.*

Här har sålunda under cirka ett år tillkommit ytterligare 52 olika mineral, vilka icke kunnat omedelbart identifieras. Visserligen äro några av dem här uppförda under kända namn, såsom hedyfan, trimerit, dixenit o. s. v. men även dessa äro så avvikande från vad som förut är känt under de resp. namnen, att en undersökning även för dem är påkallad varigenom ju ock en allsidigare kännedom om dessa mineral skulle vinnas. Genom den sålunda fastställda ökningen av mineralspecies från vår fyndort framgår ytterligare det berättigade i åsikten som förut uttalats, att denna fyndort är den mest givande som är och måhända någonsin varit känd. Att detta så påtagligt kunnat påvisas beror i första rummet därpå, att, såsom förut framhållits, en så framstående samlare finnes på platsen. De allra flesta av de nya sakerna voro av honom redan iakttagna innan materialet överläts åt mig. Det är då endast en enkel gärd av rättvisa, att denne vaksamme iakttagares namn fästes vid något av de många i

dagen komma mineral, vilka av honom räddats från att obemärkt återgå i det tysta.

Måtte nu också den analytiker framträda som åtminstone i någon mån kan ersätta den oerhörda förlust den svenska mineralogien lidit genom Dr. MAUZELII bortgång!

Några bidrag till Yxsjö gruvors mineralogi.

Av

NILS ZENZÉN.

Kristaller av oligoklas.

I anslutning till vad G. LINDROTH nyligen i sin avhandling rörande Yxsjöfältet (G. F. F., Bd 44, 1922, pp. 19—123) nämnt om plagioklasen i skarn och kalksten därstädes, skulle jag vilja meddela följande.

Vid ett besök vid Yxsjö gruvor sommaren 1921 samlade jag bland varp, som uppgavs härstamma från Nävergruvan, bl. a. några stuffer av mestadels grovspatig kalkspatmassa, i vilken i m. l. m. riklig mängd voro in-vuxna relativt stora individ av en vitgrå — rödaktig plagioklas. I allmänhet voro dessa ansamlade till ränder, vilka tyckas bestå enbart av detta mineral, här och där dock med en ringa inblandning av epidot. Plagioklas-individen vid rändernas gräns mot kalkspatmassan visa regelbundet kristallbegränsning, men sällan äro dock dessa kristaller runt om utbildade på grund av hopväxningen med andra individ.

De efter utlösning av kalkspaten erhållna kristallerna, vilka någon gång uppnå mer än 2 cm. storlek, men vanligen äro mindre än 1 cm., ha sin habitus bestämd av ytorna $l(110)$, $T(1\bar{1}0)$ och $x(10\bar{1})$, vilka äro de övervägande, varjämte även $P(001)$ och $M(010)$ mer underordnat uppträda. Någon gång synas kristallerna vara utdragna efter vertikalaxeln, ibland äro de isometriska, men i regeln tyckas de dock ha en tydlig tendens till sträckning efter b -axeln. Verklig periklinhabitus är likväl icke för handen, i det att ju bl. a. basis är så svagt utvecklad.

Plagioklasen från Yxsjö bildar, såsom man redan makroskopiskt kan iakttaga, ofta karlsbadertvillingar. En kontrollmätning av vinkeln mellan genomgångarna efter P i en sådan tvilling gav till resultat $126^{\circ}30'$ (ber. värdet = ca 127°). I ett slipprov har jag kunnat konstatera, att dessutom även bavenotvillingar förekomma. Albitlamellering är sällsynt och förekommer endast inom smärre fläckar i plagioklasindivider; periklinlamellering synes däremot vara allmännare, men kan även den saknas.

I ett snitt ungefär $\perp P$ och M och visande ett endast obetydligt snett uttråde av den negativa bissektrisen bestämdes på klar plagioklassubstans utsläckningen α' : tracen av $M = -5^{\circ}$, vilket enligt BECKE'ska diagrammet motsvarar en sammansättning av $Ab_{83}An_{17}$. Detta resultat överensstämmer på det allra närmaste med det, vartill GEIJER förut kommit beträffande